

**ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ХАРАКТЕР ВИЩОЇ ОСВІТИ
В ПЕРІОД ПАНДЕМІЧНО ЗУМОВЛЕНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Резюме

*У статті запропоновано результати теоретичного дослідження проблеми використання інноваційних освітніх технологій у період пандемічно зумовлених трансформацій. Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності використання інноваційних освітніх технологій у професійній підготовці у зв'язку з пандемічно зумовленими змінами в дизайні освітнього процесу у закладах вищої освіти. Проаналізовано результати досліджень щодо організаційних, методичних особливостей вищої освіти у пандемічних умовах та їхні прогнози на постковідний період. Здійснено дефінітивний аналіз ключових із проблеми дослідження понять. Обґрунтовано доцільність використання інноваційно-технологічного підходу на трансформаційному етапі розвитку вищої освіти. **Результати:** виявлено проблеми, пов'язані з погіршенням психічного здоров'я суб'єктів вищої освіти в умовах пандемічно зумовленої кризи; встановлено тотальний перехід до змішаної й дистанційної форм освітньої діяльності та неповну методичну й інструментальну готовність викладачів до освітньої діяльності в нових умовах. Виявлено прогноз щодо зміни парадигми професійної освіти: переважатиме школа учіння, викладач виконуватиме ролі фасилітатора, координатора; актуалізуються такі критерії оцінювання освітніх досягнень студентів як сформованість самосвідомості і психологічної стійкості, здатність до співпраці. **Методи** причинно-наслідкового та структурно-функціонального аналізу дозволили визначити доцільність використання таких інноваційних освітніх технологій для подолання суперечностей у вищій освіті у зв'язку з пандемією як технологія змішаної та дистанційної освітньої діяльності, технологія*

*ситуативного навчання, технологія евристичного навчання. **Висновки.** Зміни в організації освітнього процесу у зв'язку з пандемією актуалізували використання інноваційних освітніх технологій змішаного (blended learning) та дистанційного навчання. Коронавірус прискорює глобальну цифровізацію, до якої спеціально потрібно готувати суб'єктів освітньої діяльності. Кейс-технології сприяють виробленню практичних навичок, розвитку системи цінностей студентів, їхніх професійних позицій, життєвих установок, що чітко корелює з прогнозами щодо формування нової освітньої парадигми. У кризових ситуаціях важливо, щоб здобувач вищої освіти не втратив власної траєкторії особистісного і професійного розвитку, цьому сприяє освітня технологія дослідницького (евристичного) навчання.*

***Ключові слова:** змішана форма освітньої діяльності; інновації у вищій освіті; пандемія; ситуативне навчання; технологія евристичної освіти.*

Вступ. Вища освіта є відкритою педагогічною системою, яка постійно змінюється внаслідок соціальних впливів. Освітня трансформація є складним і небезпечним явищем з погляду фундаментальних наслідків, оскільки є однією з підвалин соціального устрою. За її руйнування та деградації всі інші інститути теж трансформуються. Суттєві зміни в її змісті, структурі, організації не завжди є бажаними з огляду на спадкоємність освітніх традицій, системний характер процесу навчання, виховання й фахової підготовки; органічний зв'язок між навчальною, квазіпрофесійною та професійною діяльністю здобувачів вищої освіти.

Під впливом пандемії Covid-19, як прогнозують учені різних галузей, існуючі моделі вищої освіти можуть зазнати таких змін, що не зможуть відновитись у попередньому вигляді. У постковідні часи недофінансування та зниження рівня доходів населення певною мірою спричинить втрату вищою освітою своїх переваг, знизить її конкурентоздатність. На зміну колишній стабільності прийде інша нормальність, до якої слід буде

пристосуватись, що, безперечно, зумовлює потребу ґрунтовної підготовки до нового дизайну організації вищої освіти.

Як свідчить досвід освітньої діяльності у ЗВО різних країн світу протягом крайнього року, вищу освіту очікує домінування дистанційної та онлайн-форм навчання, які поступово витісняють змішану (blended learning) та очну (face-to-face) форми. Ці трансформації форм навчання і професійної підготовки, своєю чергою, спричиняють радикальну зміну методик, дидактичних і психологічних моделей викладання, формування та розвиток нової педагогічної галузі – цифрової педагогіки. Водночас знижується цінність живої, безпосередньої психологічної взаємодії викладача і студента, що девальвує і цінність живого навчання. Ця проблема в поєднанні із зменшенням фінансування на вищу освіту спричинять зниження рівня набору здібної та талановитої молоді до ЗВО. Така реальність зумовлює доцільність обґрунтування нових стратегій у сфері вищої освіти, реалізація яких вимагатиме використання інноваційних педагогічних технологій.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності використання інноваційних освітніх технологій у професійній підготовці здобувачів вищої освіти у зв'язку з пандемічно зумовленими змінами в дизайні організації освітнього процесу у ЗВО. **Завдання дослідження:** 1) аналіз результатів досліджень учених і досвіду педагогів-практиків щодо організаційних, методичних особливостей вищої освіти у пандемічних умовах та їхніх прогнозів на постковідний період; 2) здійснення дефінітивного аналізу ключових із проблеми дослідження понять та обґрунтування доцільності використання технологічного підходу на трансформаційному етапі розвитку вищої освіти; 3) пропозиція щодо наукової дискусії з проблеми використання інноваційних освітніх технологій, найбільш доцільних для застосування в умовах пандемічної кризи у вищій освіті.

Методи дослідження: у процесі дослідження інноваційно-технологічного характеру вищої освіти в період пандемічно зумовлених

трансформацій були використані теоретичні методи, зокрема *загальнонаукові*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, які забезпечили можливість формулювання вихідних положень, виокремлення основних ідей, методологічних принципів використання інноваційних освітніх технологій; *конкретнонаукові*: *термінологічний аналіз*, що дозволив схарактеризувати ключові поняття з проблеми дослідження та уточнити їхні дефініції; *причинно-наслідковий аналіз*, що сприяв обґрунтуванню доцільності використання певних інноваційних технологій в освітньому середовищі ЗВО; *структурно-функціональний аналіз*, що застосовувався з метою з'ясування структури інноваційних педагогічних технологій та алгоритму їх застосування; емпіричні методи: *онлайн інтерв'ювання та листування* з науково-педагогічними працівниками і студентами ЗВО.

Результати. Теоретичний аналіз наукового доробку вчених щодо особливостей протікання освітнього процесу у ЗВО в період пандемічної кризи дозволив установити різновекторність підходів до проблеми та неоднорідність фокусування інтересів дослідників. Кризові проблеми в освіті розглядаються насамперед на *психологічному рівні*. І суб'єкти, й об'єкти вищої освіти опинились у складній для себе ситуації як у професійній сфері, так і в особистому житті (Panok, et. al., 2020). За даними ЮНЕСКО, 91% учнів і студентів з усього світу перебувають на карантині. З часів Другої світової війни – це перше глобальне закриття шкіл та університетів, до якого ні уряди країн, ні керівники освітніх установ виявились не готовими (Джурило, 2020). Вже зараз підлітки та молодь потерпають від перерви у навчанні, соціальної депривації, відчують невпевненість у майбутньому, невизначеність щодо подальшого професійного шляху. Психологічні наслідки від пандемії не так яскраво виражені, проте матимуть довготривалий вплив і позначатимуться не лише на психоемоційному, а й на психосоціальному та інтелектуальному розвитку. Проводяться опитування студентів щодо їхнього ставлення до освітньої діяльності в нових умовах. Так, зокрема опитування студентів НАУ

(Стукало & Сімахова, 2020) засвідчило, що більшість з них потребує живого спілкування, респонденти надають перевагу відеолекціям і відеосемінарам під час карантину; 22% опитуваних загалом не задоволені онлайн освітою.

Протягом останнього року значна кількість викладачів вищої школи скаржаться на погіршення психічного здоров'я у зв'язку з появою синдрому емоційного вигорання. Зауважимо, що термін «вигорання» позначений у Міжнародному класифікаторі хвороб, емоційне вигорання належить до факторів, які впливають на стан здоров'я (Тимчук & Погоріла, 2020). Воно погіршує якість життя людини, створює проблеми і заважає працездатності, оскільки його ознаками є відчуття фізичного виснаження, порушення сну, невпевненість у своїх педагогічних здібностях, небажання виконувати свої професійні обов'язки тощо. Спричиняють такий стан фактори, зумовлені пандемією Covid-19 та карантинном: відчуття ізольованості, незвичні умови діяльності, обмеженість живого спілкування, зтяжний стрес від неповної готовності до роботи у віртуальному освітньому просторі, нерегулярність роботи мережі Інтернет, недосконалість або відсутність у студентів сучасної техніки тощо.

Міждисциплінарний аналітичний центр соціально-економічного добробуту та психічного здоров'я Київського національного університету імені Тараса Шевченка провів анонімне опитування щодо впливу пандемії Covid-19 на трудову діяльність викладачів ЗВО, уточнюючи, які заходи необхідні для власної психологічної безпеки на роботі, якими мають бути шляхи протидії стресу /професійному вигоранню і що сприятиме підвищенню рівня емоційного інтелекту. Педагоги зауважують щодо зниження власного рівня мотивації викладацької діяльності, оскільки лекції читаються віртуально, без встановлення зорового контакту та живого зворотнього зв'язку, адже і педагоги, і студенти є істотами соціальними, і живе безпосереднє спілкування сприяє кращому засвоєнню інформації, ніж діяльність у штучному, неприродному освітньому середовищі.

Викладачі-практики та вчені обґрунтовують рекомендації щодо підвищення рівня стресостійкості педагогів, попередження емоційного вигорання: доречно звернути увагу на організацію особистого простору, зробити його комфортним, впорядкувати робоче місце, домовитися з рідними про тишу на період занять. Не маємо нехтувати процесом планування робочого часу, чергуванням режиму діяльності і відпочинку. Необхідно бути упевненим у своїх професійних силах, цьому сприятиме участь в онлайн-курсах з підвищення кваліфікації, робота з відкритими ресурсами найбільш рейтингових університетів світу, діяльність на різних освітніх платформах. Маємо дбати про позитивне мислення, знаходити позитивне і в незвичному дистанційному навчанні. Використовувати інструменти дистанційного навчання доцільно за принципом: «краще менше, та краще», працювати з однією зрозумілою і простою освітньою платформою, а потім поступово вивчати і використовувати й інші. Доречним є застосування змішаного підходу до дистанційного навчання: синхронного та асинхронного. У кризовий період важливим є здоровий сон, організоване харчування та фізичні навантаження, необхідно знаходити час для рухової активності та прогулянок на свіжому повітрі та ін. З огляду на зазначене, вважаємо, що здоров'язберезувальна компетентність має бути фокусом уваги педагогів, вона є підґрунтям для успішного розвитку і збереження їхньої професійної компетентності.

Учені прогнозують подальший перебіг змін в освітній діяльності ЗВО під впливом пандемії та в умовах карантину. У зв'язку з тим, що фізичний світ відійде на задній план, на цифровий світ чекає справжній ренесанс: *коронавірус прискорить глобальну цифровізацію*. Дистанційне навчання з тимчасового, вимушеного, поєданого з очним, може стати новим стандартом освіти (Джурило, 2020:51). Заклади вищої освіти мають бути спроможними використовувати гібридну форму навчання: навчання face to face з викладачем, решту-самотійно онлайн. У сфері вищої освіти за штучно створених під впливом пандемії умов можуть виявитись нові тенденції:

освіта має сприяти не лише набуттю фаху, а й виробленню життєвих навичок, більшої актуальності набудуть домашнє (Homeschooling) та мобільне (Mobile learning) навчання.

Усе це, своєю чергою, загалом позначається на *філософії освіти*, яка є важливим інструментом реформування вищої освіти. Вона орієнтує, сплановано впливає, наперед передбачивши ідеальний образ освіти. Філософія освіти висуває нові орієнтири для організації систем вищої освіти, визначає нові ціннісні ідеали, обґрунтовує проекти освітніх систем і нові спрямування педагогічної думки. Філософія освіти є системою методів мислення, корпус доведених технік аналізу, аргументації й теоретичної побудови для вирішення проблем освіти.

Освітня діяльність в пандемічно кризових умовах докорінно змінить парадигму професійної діяльності: школа викладання поступово трансформуватиметься в школу учіння. Роль викладача також зазнає змін: вона набуде моделі фасилітації, координації, консультації. Прогнозується, що будуть переосмислені ключові показники успішності навчальних досягнень студентів: замість когнітивних і праксеологічних критеріїв доцільним буде використання критеріїв, пов'язаних з вимірюванням сформованості самосвідомості здобувачів вищої освіти, вираженості їхньої соціальної позиції, здатності до співпраці, сформованості психологічної стійкості. Такий діагностичний апарат стане підґрунтям формування нових вимог до студентської молоді. Від неї в умовах пандемії вимагатимуть мобільності, стійкості та адаптивності. Недостатньо для навчання в нових умовах буде власне академічних навичок, значущими стануть навички творчості, спілкування, співпраці, емпатія та емоційний інтелект, уміння працювати в умовах демографічних відмінностей.

Дискусія. Стан вищої освіти, спричинений суперечностями, зумовленими пандемією, вимагає запровадження інноваційних освітніх технологій, які допомогли б зберегти галузь і вивести її на новий виток розвитку. Звернемось до проблеми уточнення дефініцій ключових понять з

досліджуваної проблеми. Технологізація вищої освіти сприяє поглибленню мотивації її здобувачів до опанування професії, розширює можливості практичного оволодіння нею, готує майбутніх фахівців до діяльності й у непередбачуваних соціальних та економічних умовах. Різновекторність використання технологій в освітній діяльності спричинила різнобічність трактування поняття «освітні технології». Сьогодні існує понад 300 дефініцій цього поняття. Звернемось до найбільш узагальнених: освітня технологія як новітній засіб навчання; освітня технологія як сукупність дій (система дій) чи діяльність; освітня технологія як проект (модель) навчально-виховного процесу; освітня технологія як галузь науки або педагогічного знання чи наука (Янкович, 2008: 12). У своєму дослідженні послугувуватимемось уточненою нами дефініцією поняття. *Освітня технологія* – це спосіб спільної діяльності викладача і студентів, педагога і вихованців, якому властиві насамперед послідовність у реалізації дій (алгоритмічність); постійне й систематичне вимірювання рівнів навчальних досягнень і сформованості виховних якостей (діагностичність), взаємозв'язок основних елементів технології, якими є мета, зміст, форми, методи, засоби взаємодії учасників педагогічного процесу, результат (системність). Освітня технологія є відкритою педагогічною системою, котра складається з концептуально-цільового (мета, що відповідає освітнім концепціям), змістового (зміст технології), процесуального (технологічний процес: форми, методи, засоби взаємодії суб'єктів та об'єктів технології), результативно-аналітичного (результат та його аналіз) компонентів.

Водночас виникає необхідність уточнення дефініцій й інших понять, пов'язаних із застосуванням технологічного підходу в освіті: «педагогічна технологія», «навчальна технологія». Зміст усіх цих понять є подібним, вони відрізняються лише галуззю застосування: освітні технології реалізуються в освітній сфері, навчальні технології – у навчальному процесі. Між ними існує тісний зв'язок: *освітні* технології відображають загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору, *педагогічні* – втілюють тактику її

реалізації. Прикладами освітньої технології є Концепція розвитку освіти, Закон про вищу освіту тощо. Освітні технології включають педагогічні, соціально-виховні та інформаційно-комунікаційні технології. До педагогічних технологій належать навчальні, виховні технології та технології управління. Установлено, таким чином, що в дефінітивному полі існує своєрідна ієрархія. В ієрархії понять особливе місце відводиться інформаційним технологіям, які є наскрізними, оскільки використовуються в освітніх, педагогічних, виховних, управлінських технологіях.

Сучасні умови розвитку вищої освіти, зумовлені Covid-19, спричинили суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті, відповідній реаліям. Для їх вирішення необхідні *інноваційні* освітні технології. Їх використання є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у закладі освіти. Як системне утворення, інновація характеризується інтегральними якостями: інноваційний процес, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційне середовище (Дубасенюк, 2009). *Інновації в освіті* – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Слово «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації (Енциклопедія освіти, 2008: 338-340).

З огляду на формування нової парадигми вищої освіти, зорієнтованої на розвиток її об'єкта, формування в нього життєвих навичок, підготовку, спрямовану на вироблення готовності до особистісної та професійної адаптивності і мобільності, вважаємо, що найбільш доцільними є такі інноваційні освітні технології як *технології змішаного і дистанційного*

навчання, технологія ситуативного навчання (кейс-стаді), технологія евристичного (дослідницького) навчання.

Пандемія коронавірусної інфекції стала тим модифікувальним фактором, який зумовив зміни насамперед в організації освітнього процесу, що, своєю чергою, актуалізувало проблему використання інноваційних освітніх технологій змішаного (*blended learning*) та дистанційного навчання. Дослідженням цього феномена активно в різних аспектах займалися закордонні вчені: З. Акуол (Z. Akyol), А. Антоні (A. Anthony), Б. Барретт (B. Barrett), Д. Гаррісон (D. Garrison), М. Хорн (M. Horn). Концепція змішаного навчання сформувалась у ХХ сторіччі, використання технології «змішаного навчання» особливо актуалізувалась на початку 2000-х років. Нам імпонує думка Й. Масона (Mason, 2005), який визначає змішане навчання як об'єднання традиційних методів навчання (наприклад, занять face-to-face) з методами, що засновані на використанні технологій (так зване «електронне навчання») з метою навчання студентів. Учений виокремлює *технологічні компоненти* змішаного навчання: використання електронних носіїв з медіазмістом, комерційні продукти з літературною вимовою, які не потребують з'єднання з інтернетом; використання он-лайн платформ, які є зручними, оскільки завдання, форуми, чати, зміст знаходяться в одному місці; аудиторне навчання (*instructored study*) з фізично наявним викладачем, який може відповісти на запитання, що виникли у студента під час виконання завдань; самонавчання з використанням технологій; спільне навчання надає можливість студентам зустрічатись без викладача з використанням технологій (форуми, онлайн конференції); спільне навчання над створенням документів: використання вікі (Wiki Encyclopedia), що дозволяє додавати, редагувати контент, сумісно створювати вебсайт. Таким чином, основним критерієм ідентифікації «змішаного навчання» було поєднання очного та технічно забезпеченого навчання. У 2007 році фахівці Sloan Consortium уточнили дефініцію цього поняття. На їхню думку, навчальний процес залежно від взаємодії його учасників і подання навчального контенту можна

поділити на: традиційне навчання (0%); навчання, підсилене дистанційними технологіями (до 30%); змішане навчання – з використанням до 80% технологій дистанційного навчання; чисте дистанційне навчання.

Проаналізуємо особливості освітньої технології дистанційного навчання, яка є складовою технології змішаного навчання. *Методологічна засадовість* використання цієї технології полягає в тому, що вона базується на класичних дидактичних принципах організації навчання – науковості, системності і систематичності, активності, принципах розвивального навчання, наочності, диференціації й індивідуалізації навчання. Проте реалізуються вони особливими способами, зумовленими специфікою нової форми навчання, можливостями інформаційної мережі Інтернет, її ресурсами, через що виникло поняття дистантної чи дистанційної педагогіки. Упровадження ІКТ кардинально змінює освітнє середовище ЗВО, що призводить до суттєвої трансформації уявлень про процес навчання та функціонування його суб'єктів.

Звернемось до *технологічного аспекту* використання дистанційного навчання у вищій школі. Педагогічні технології дистанційного навчання можна умовно класифікувати на чотири типи: самонавчання, навчання «один на один», «один з багатьма» і «багато з багатьма». Саме технології дистанційного навчання «багато з багатьма» характеризуються найбільш активною взаємодією всіх учасників навчального процесу. Комп'ютерні комунікації, окрім можливостей організації аудіо і відеоконференцій, створюють умови для використання традиційних активних методів, форм, а також інноваційних технологій навчання: дебатів, рольових і ділових ігор, мозкових атак, проблемних семінарів тощо. Дистанційне навчання забезпечує систематичну й ефективну інтерактивність, причому не лише між викладачем і студентами, а й між студентами. Ми вважаємо, що технологією дистанційної освіти є такий вид освітньої технології, за якої використовуються глобальні комп'ютерні комунікації, вона базується на індивідуальній роботі студентів з чітко дібраним навчальним матеріалом та

активному спілкуванні з викладачами та іншими студентами. Прогноз її застосування в подальшому залежить від епідеміологічної ситуації у світі й у країнах, громадянами яких є автори цієї статті. Існує перспектива (можливо, й небезпечна) повного переходу вищої школи на технології дистанційного навчання, що, своєю чергою, може мати й певні *негативні наслідки*: девальвація ролі педагога в особистісному і професійному становленні молоді; змішування знань та інформації, що також веде до знецінення знань; відрив невідповідної молоді людини від реального світу в умовах віртуальної реальності. Водночас сучасне інформаційне суспільство доводить необхідність активного застосування елементів електронного навчання в структурі традиційної освіти, оскільки це додає навчальному процесу ефективності, технологічності, комфорту. Дистанційна форма навчання часто асоціюється з «освітою протягом усього життя», вона організовує навчання не лише студентів, які здобувають першу освіту, а й дорослих, котрі мають потребу у підвищенні кваліфікації, прагнуть швидко і якісно набути нових компетентностей.

Початком подолання кризи освіти в сучасному світі вважають поширену на Заході освітню технологію «case-study» (ситуативне навчання). Ознайомлення з нею показує, що саме ця технологія сприяла формуванню посткласичної системи освіти, а отже, може сприяти (за певних умов) оздоровленню вищої освіти в Україні та в інших країнах. Звернемось до основних ідей використання цієї технології, порівнявши її з традиційним процесом здобуття вищої освіти. Насамперед зауважимо, що освітній процес не спрямований на передачу окреслених традиційних знань, вироблення умінь і навичок, він зорієнтований на усвідомлення не єдиної, а багатьох істин. Сам процес осмислення істин має демократичний характер. Студент є рівноправним з іншими учасниками обговорення проблеми, зокрема й із викладачем, котрий є не лектором, не «ментором», не «істиною в останній інстанції», а організатором, співрозмовником, фасилітатором. Вони є суб'єктами творчої співпраці. Результатом застосування технології

ситуативної освітньої діяльності, яка за змістом зорієнтована на відповідний фах, є професійні навички, дефіцит чого відчуває здобувач вищої освіти за використання традиційної навчальної діяльності. На відміну від крайньої, технологія застосування кейсів є досить чіткою і простою. За певними правилами виробляється модель конкретної ситуації, яка має місце в реальній професійній практиці, та комплекс знань, практичних навичок, необхідних фахівцю для її вирішення. Перевагою кейс-технології є не лише формування практичних навичок, а й розвиток системи цінностей студентів, їхніх професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світосприймання, що чітко корелює з прогнозами щодо формування нової освітньої парадигми, зумовленої пандемічно трансформаційними особливостями.

Схарактеризована технологія є своєрідним «освітнім антидепресантом», який в умовах педагогічно-комунікативної кризи дає можливість досягти омріяної класиками педагогіки Школи Радості, отримати задоволення від пізнання нового, адже долається такий «непоборний» дефект традиційного навчання, як сухий, неемоційний виклад матеріалу. Творча конкуренція, захопленість, позитивні емоції, що закономірно виникають під час обговорення кейсу, дають насолоду креативному студенту і свободу його мисленнєвому потенціалу.

Описані вище переваги освітньої технології ситуативного навчання сприяють за короткий термін компактному, чіткому оволодінню студентами конкретними професійно та життєво важливими навичками. За фронтального використання цієї технології ми мали б компетентного, мобільного, легко адаптивного до мінливих умов фахової активності випускника, не зважаючи ні на які пандемічно зумовлені трансформації в дизайні вищої освіти. Однак психологічною проблемою впровадження кейс-технології є методично консервативні позиції викладачів та іноді відсутність бажання працювати по-новому в студентів. Створити ситуацію психологічної готовності, внутрішньої мотивації учасників освітнього процесу працювати за кейс-

технологією, на нашу думку, має допомогти вирішення трьох основних організаційних питань: підготовка викладачів (через курси, семінари, воркшопи, майстер-класи), конференції; розроблення методистами зразків «кейсів» та створення ситуації зацікавленості в кейс-технології студентів (робота з кейсом потребує додаткових зусиль і навіть матеріальних затрат на пакети програм, у яких вміщений перелік обов'язкових тем дискусій, кейсів). Безперечно, оновлення інтелекту, світосприймання і цінностей справді зможе відчувати кожен викладач і студент; кейс-технологія може стати якісним стрибком щодо збільшення обсягу професійних знань студентів.

Освітня технологія *дослідницького (евристичного) навчання* є не менш важливою у період освітніх трансформацій, на нашу думку, ніж попередньо описані, оскільки вона розвиває пошукову компетентність студентів, допомагає їм усвідомити проблемність створених ситуацій і завдань, сприяє виробленню комплексу навичок, необхідних для вирішення проблеми (навичок репродуктивної, алгоритмічної, перетворювальної і творчо-пошукової діяльності). У кризових ситуаціях важливо, щоб здобувач вищої освіти не втратив власної траєкторії особистісного і професійного розвитку, саме ця технологія сприятиме цьому, оскільки основними принципами освітньої евристики є принцип особистісного формування цілей студента; принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії; принцип продуктивності навчання (головним орієнтиром навчання є особистий освітній ріст студента); принцип освітньої рефлексії. Формуванню індивідуальної траєкторії розвитку студента сприяє зміст евристичної освіти, насамперед його варіативна складова, яка створюється студентами в результаті пізнання фундаментальних освітніх об'єктів, в ході реалізації значимих для них цілей, програм, проблем і видів праці. До особистісного компонента включені освітні продукти студентів, що поділяються на методологічні (власні цілі, способи діяльності, програми занять, рефлексивні результати), когнітивні (ідеї, версії, гіпотези, проблеми, експерименти, дослідження) і креативні (проекти, твори, трактати, конструкції, картини). Функціональне

призначення змісту евристичної освіти змінює критерії оцінки всієї навчальної діяльності.

Висновок. У зв'язку з пандемією Covid – 19 існує перспектива повного переходу вищої школи на технології дистанційного навчання, що, своєю чергою, може мати й певні *негативні наслідки*: девальвація ролі педагога в особистісному і професійному становленні молоді, змішування знань та інформації, відрив непідготовленої молоді людини від реального світу в умовах віртуальної реальності. Водночас сучасне інформаційне суспільство доводить необхідність активного застосування елементів електронного навчання в структурі традиційної освіти, оскільки дистанційна форма навчання асоціюється з «освітою протягом усього життя».

Застосування освітньої технології ситуативного навчання сприяє оволодінню студентами конкретними професійно та життєво важливими навичками. Однак психологічною проблемою є методично консервативні позиції викладачів та іноді відсутність бажання працювати по-новому в студентів. Створити ситуацію психологічної готовності працювати за кейс-технологією має допомогти вирішення трьох основних організаційних питань: підготовка викладачів (через курси, семінари, воркшопи, майстер-класи, конференції); розроблення методистами зразків «кейсів» та створення ситуації зацікавленості в кейс-технології студентів. Зберегти й розширити власну траєкторію особистісного і професійного розвитку здобувачам вищої освіти сприятиме освітня технологія евристичного навчання, її використання базується на принципах особистісного формування цілей студента, вибору індивідуальної освітньої траєкторії, продуктивності навчання та освітньої рефлексії.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні феномена інноваційних імітаційних технологій. Варто дослідити методологію, методику проведення ділових, рольових ігор, соціально-психологічного тренінгу та уточнити їхній вплив на когнітивну, діяльнісну, мотиваційну, оцінно-рефлексивну компоненти освітньої діяльності здобувача вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Panok, V., Vasylykiv, O., & Lukashuk, M. (2020). *Psychological and Educational support of students' self-regulation development* / International Journal of management, 11(4), 326-338.

Джурило Аліна (2020). *Освіта після пандемії COVID-19: засвоєні уроки та майбутні перспективи* / Імплементція європейських стандартів в українські освітні дослідження, 51-53.

Stukalo, N., & Simakhova, A. (2020). *COVID-19 impact on Ukrainian Higher Education* / Universal Journal of Education Research, 8(8), 3673-3678.

Тимчук, І., & Погоріла, С. (2020). *До проблеми емоційного вигорання в умовах змішаного навчання* // Матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти». 25-26 березня 2020 р., Біла Церква, 117-119.

Янкович, О.І. (2008). *Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957-2008): монографія* / Олександра Янкович. Тернопіль: Підручники та посібники, 12.

Інноваційні освітні технології та методика в системі професійно-педагогічної підготовки (2009). Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методика: Монографія / За ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 14-17.

Енциклопедія освіти (2008). Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 1040.

Akyol, Z. *Educational Communities of Inquiry: Theoretical Framework, Research and Practice* [Електронний ресурс] / Z. Akyol, D. R. Garrison. – Режим доступу:

[https://www.amazon.com/EducationalCommunitiesInquiryTheoreticalFramework/dp/1466621109/ref=sr_1_4?s=books&ie=UTF8&qid=1473082391&sr=1-4\(5.09.2016\)](https://www.amazon.com/EducationalCommunitiesInquiryTheoreticalFramework/dp/1466621109/ref=sr_1_4?s=books&ie=UTF8&qid=1473082391&sr=1-4(5.09.2016)).

Anthony, A. *Blended Learning to Support Alternative Teacher Certification. Curriculum Design and Classroom Management : Concepts, Methodologies, Tools and Applications* [Електронний ресурс] / A. Anthony, Gimbert, R. Parker. Режим доступу: http://ftp.factor.lg.ua/books/Curriculum_Design_and_Classroom_Management.pdf.

Barrett, B. *Blended Learning (MacMillan Books for Teachers)* [Електронний ресурс] / B. Barrett, P. harma.

Режим доступу: [https://www.amazon.co.uk/Blended-Learning-MacMillan-Books-Teachers/dp/0230020836\(5.09.2016\)](https://www.amazon.co.uk/Blended-Learning-MacMillan-Books-Teachers/dp/0230020836(5.09.2016)).

Garrison, D. R. *E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice 2nd Edition* [Електронний ресурс] / D. Garrison. – Режим доступу: [https://www.amazon.com/E-Learning-21st-Century-Framework-Research/dp/0415885833/ref=sr_1_6?s=books&ie=UTF8&qid=1473083596&sr=1-6\(30.06.2016\)](https://www.amazon.com/E-Learning-21st-Century-Framework-Research/dp/0415885833/ref=sr_1_6?s=books&ie=UTF8&qid=1473083596&sr=1-6(30.06.2016)).

Garrison, D. R. *Blended Learning in Higher Education: Framework,*

Principles, and Guidelines [Електронний ресурс] / D. R. Garrison, N. D. Vaughan. – Режим доступу: <https://www.amazon.com/Blended-Learning-Higher-Education-Principles/dp/0787987>

Horn, M. B. *Blended: (2016). Using Disruptive Innovation to Improve Schools Hardcover* [Електронний ресурс] / M. B. Horn, H. Staker.

Режим доступу: <https://www.amazon.ca/Blended-Disruptive-Innovation-ImproveSchools/dp/11189>

Mason, J. (2005). *Blended Learning*. ETAS Jornal. 23/1.

REFERENCES

Panok, V., Vasylykiv, O., & Lukashuk, M. (2020). *Psychological and Educational support of students' self-regulation development* / International Journal of management, 11(4), 326-338.

Dzhurylo, Alina (2020). *Osvita pislia pandemii COVID-19: zasvoieni uroky ta maibutni perspektyvy [Education after COVID-19: lessons learned and future prospects]* / Implementatsiia yevropeyskykh standartiv vukrainski osvitni doslidzhennia, 51-53.

Stukalo, N., & Simakhova, A. (2020). *COVID-19 impact on Ukrainian Higher Education* / Universal Journal of Education Research, 8(8), 3673-3678.

Tymchuk, I., & Pohorila, C. (2021). *Do problemy emotsiinoho vihorannia v umovakh zmishanoho navchannia [To the problem of emotional burnout in blended learning]* // Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi onlain-konferetsii «Aktualni pytannia internatsionalizatsii vysgoi osvity v ukraini: lnhvistychnyi, pravovyi ta psykholoho-pedahohichni aspekti». 25-26 bereznia, 2021r., Bila Tserkva, 117-119.

Yankovych, O. I. (2008). *Osvitni tekhnolohii v istorii vyshchoi pedahohichnoi osvity Ukrainy (1957-2008) [Educational technologies in the history of higher pedagogical education of Ukraine]: monohrafiia* / Oleksandra Yankovych. Ternohil: Pidruchnyky ta posibnyky, 12.

Innovatsiini ocvitni tekhnolohii ta metodyky v systemi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky (2009) [Innovative educational technologies and methodics in the system of professional and pedagogical training] // Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnolohii ta metodyky: Monohrafiia / Za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni I. Franka, 14-17.

Entsyklopediia osvity (2008). [Encyclopedia of Education] / Akad. ped. nauk Ukrainy; hol. red. V. H. Kremen. K. : Yurinkom Inter, 1040.

Akyol, Z. *Educational Communities of Inquiry : Theoretical Framework, Research and Practice* [Електронний ресурс] / Z. Akyol, D. R. Garrison. –

Режимдоступу: <https://www.amazon.com/Educational-CommunitiesInquiryTheoreticalFramework/> (5.09.2016).

Anthony, A. *Blended Learning to Support Alternative Teacher Certification. Curriculum Design and Classroom Management : Concepts, Methodologies, Tools and Applications* [Електронний ресурс] / A. Anthony, Gimbert, R. Parker – Режим доступу:http://ftp.factor.lg.ua/books/Curriculum_Design_and_Classroom_Management.pdf (5.09.2016).

Barrett, B. *Blended Learning (MacMillan Books for Teachers)* [Электронный ресурс] / B. Barrett, P. Harma.

Режим доступа: <https://www.amazon.co.uk/Blended-Learning-MacMillan-Books-Teachers/dp/0230020836> (5.09.2016).

Garrison, D. R. *E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice 2nd Edition* [Электронный ресурс] / D. Garrison. – Режим доступа: <https://www.amazon.com/E-Learning-21st-Century-Framework-Research/dp/041588>

Garrison, D. R. *Blended Learning in Higher Education: Framework, Principles, and Guidelines* [Электронный ресурс] / D. R. Garrison, N. D. Vaughan. – Режим доступа: <https://www.amazon.com/Blended-Learning-Higher-Education-Principles/dp/0787987>

Horn, M. B. *Blended: Using Disruptive Innovation to Improve Schools* Hardcover [Электронный ресурс] / M. B. Horn, H. Staker.

Режим доступа: <https://www.amazon.ca/Blended-Disruptive-Innovation-ImproveSchools/dp/1118955153> (5.09.2016).

Mason, J. (2005). *Blended Learning*. ETAS Journal. 23/1.

L. Baranovska, E. Kharadze

INNOVATIVE-TECHNOLOGICAL NATURE OF HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF PANDEMIC TRANSFORMATIONS

Abstract

*In the article the results of theoretical research of problem of the use of innovative educational technologies are offered in a period the pandemic predefined transformations. A research **aim** consists in the theoretical ground of expediency of the use of innovative educational technologies in professional preparation in connection with the pandemic predefined changes in the design of educational process in establishments of higher education. The results of researches in relation to the organizational, methodical features of higher education in pandemic terms and their prognoses are analysed on a period after Covid. The terminological analysis of key from the problem of research concepts is carried out. Expediency of the use of innovative-technological approach is reasonable on the transformation stage of development of higher education. **Results:** the problems related to worsening of psychical health of subjects of higher education in the conditions of the pandemic predefined crisis are educed; the total passing is set to the mixed and controlled from distance forms of educational activity and incomplete methodical and instrumental readiness of teachers to educational activity in new terms. A prognosis is educed in relation to the change of paradigm of trade education: school of learning will prevail, a teacher will execute role of fasilitator, coordinator; such criteria of evaluation of educational achievements of students are important: formed of consciousness and psychological firmness, capacity for a collaboration. **The methods** of causal-resulting and structural-functional analysis allowed to define expediency of the use of such innovative educational technologies for overcoming of contradictions in*

*higher education in connection with a pandemic, as technology of the mixed and controlled from distance educational activity, technology of situation studies, technology of heuristic studies. **Conclusions.** Changes in organization of educational process in connection with a pandemic made important the using of innovative educational technologies of the blended learning and controlled from distance studies. A coronavirus is precipitating of global digitalization, to that it is specially needed to prepare the subjects of educational activity. Technologies of case assist making of practical skills, development of the system of values of students, their professional positions, vital options, that clearly correlates with prognoses in relation to forming of new educational paradigm. It is important in crisis situations, that the bread-winner of higher education did not lose the own trajectory of personality and professional development, it is assisted by educational technology of research (heuristic) studies.*

Keywords: *the mixed form of educational activity; innovations in the higher education; pandemic; situation studies; technology of heuristic education.*